

Die Untersuchungsergebnisse haben also bewiesen, dass die Schüler in formalen (schulischen) Texten fast konsequent die Standardsprache benutzen, während sie in ihrer Freizeit im Facebook (in der informalen Kommunikation mit Gleichaltrigen) zahlreiche Elemente der Sprache der neuen Medien verwenden.

Schlüsselwörter: neue Medien, Element der Sprache der neuen Medien, Schultexte, Freizeittexte, Facebook

GLAGOL KAO PJESNIČKO I LIKOVNO NADAHNUĆE

Diana Zalar, Paula Dunder

Uvod

Hrvatska dječja poezija formalno započinje¹ 1850. godine knjižicom Ivana Filipovića pod nazivom Mali tobolac raznog cvjetja za dobru i pomnjivu mladež. Da bi se tijekom proteklih sto sedamdeset godina razvila u maštovit i raznorodan umjetnički izričaj kakav uspijevaju dosegnuti ponajbolji pjesnici, koji se zapravo obraćaju istovremeno i djeci i odraslima (Vitez, Parun, Balog, Kanižaj, Jakševac, Vuković, Zagoda, Manojlović Vračar i dr.), poezija za djecu prolazila je kroz mnoge zapreke – ponajprije borbu da se stvore uvjeti za njezin razvoj; potom oslobađanje od stega pedagogije; stvaranje čitateljske publike i hvatanje koraka sa svjetskom književnošću. Danas je to značenjski, formalno i stilski bogat korpus, premda je u pregledima i stručnoj literaturi koja pripada hrvatskoj poeziji svih razdoblja, hrvatska dječja poezija zanemarena i neistražena, a najčešće i posve prešućena.

Ovdje će biti riječ o autorskoj pjesničkoj zbirki Nikoline Manojlović Vračar² Što sve, Ilustrirana enciklopedija glagola, koja se izdvaja unutar korpusa hrvatske dječje poezije gledajući jezičnim i književnumjetničkim vrijednosnim mjerilima, konceptualno, a istodobno i posebnim odnosom između stihova i ilustracija.

¹ Misli se na prve poznate objavljene zbirke, iako su pojedinačne pjesme već objavljivane do tada u časopisima.

² Nikolina Manojlović Vračar rođena je u Zagrebu 1976. Diplomirala je slikarstvo na Akademiji likovne umjetnosti u Zagrebu, na nastavničkom odjelu u klasi prof. A. Rašića te se nakon diplome izgradila kao samostalna multimedijaska umjetnica. Izlaže samostalno i sudjeluje na skupnim izložbama, stvara performanse te urbane intervencije. Članica je HDLU-a, HZSU-a, HDKDM-a (Hrvatskoga društva književnika za djecu i mlade). Od 2006. voditeljica je i scenaristica poznate dječje televizijske emisije, pod nazivom Ninin kutak. Suraduje s festivalom Pazi knjiga!, organizacijom Knjiga u centru i nakladom Mala zvona. Godine 2012. bila je suosnivačica umjetničke organizacije Artmobil, a osim toga je i autorica, scenografkinja i/ili izvođačica u predstavama za

Jezična i konceptualna analiza

Zbirka nema paginacije unutar stranica, zbog čega abecedni slijed preuzima orijentacijsku ulogu. Konceptualna je koherentnost naglašena u naslovima pjesama – svi naslovi počinju istom sintagmom upitne intonacije i značenja, da bi istodobno svaki pojedini naslov unutar nje dobio i svoje vlastito značenje. Primjerice: Što sve bježi, Što sve leti, Što sve gricka, Što sve gnjavi, Što sve žulja, Što sve kaplje, Što sve miruje, Što sve nagriza, Što sve oduzima, Što sve žulja. Glagoli iz naslova (a tako i pjesme) poredani su abecednim slijedom, riječ je o glagolima u prezentu:

bježi, bliži se, bode, boli, buči, bučka, cijedi se, cvili, dimi se, drhti, gmiže, gnjavi, godi, gospodari, grana se, gricka, grize, guli se, hladi, izvodi se, kaplje, leti, miruje, mlatara, mreška se, nagriza, nedostaje, nestaje, odjekuje, oduzima, održava se, pada, pere se, plovi, popravlja, postoji, prekida se, preokreće se, proizlazi, prokišnja, propada, pršti, raste, reda se, rješava se, roji se, skače, slaže se, slini, struji, svijetli, škaklja, udara, valja se, vijuga, zadivljuje, zbunjuje, zove, zvrnda, žulja.

Taj abecedni slijed uvjetno opravdava podnaslov zbirke (enciklopedija glagola). I ne samo to. Autorica, osim jednakosintagmatskog sklopa u naslovima, enciklopedijsku odrednicu opravdava i nastojanjem da se svaki od navedenih šezdeset glagola stihovima prikaže, dobije svoju tjelesnost u pojedinim životnim situacijama, da ga se pojasni u različitim značenjskim okvirima. Ne baš etimološki, ali svakako situacijski. Zanimljivo je pri tom što Nikolina Manojlović Vračar u najboljim ostvarajima zbirke uspijeva glagolima dati poetsku dubinu, metaforični odmak i iznenađujuće poente. Osim toga, pojedini značenjski okviri u pojedinačnim pjesmama mogu se međusobno i usporedno i metaforički povezati, kao što je slučaj u sljedećem primjeru:

Laž bježi od istine,/ Ljenjivac od rada,/ Brbljavac od tišine,/ I penjač od pada.// U mir bježe izbjeglice,/ Pred zimom bježe ptice,/ Oblaci pred vjetrom bježe,/ Ribe bježe ispred mreže.// Bježe misli, bježe riječi,/ Pa pobjegnu i ružne./ Ne bježati s lica mjesta/ Isprike su dužne. (Što sve bježi)

Iz primjera vidimo suptilno tematiziranje pjesme, pri čemu su glagoli značenjska os koja namata pjesničke slike u vrlo naglašenom redoslijedu. I mlađi čitatelj lako može uočiti da su naizgled udaljeni pojmovi (*laž koja bježi od istine, izbjeglice koji bježe u mir*) tananom niti uočljive metaforike povezani sa slikama ptica koje bježe pred zimom, oblaka koji su nošeni vjetrom, ribama koje bježe ispred mreže, a posebno s

djecu. Izrađivala je mozaike na Lošinj i u Zagrebu koji su bili samostalni projekti s uključivanjem lokalne zajednice. Na Međunarodnom festivalu djeteta u Šibeniku sudjelovala je u literarnom programu pripovijedajući pjesme Aljoše Vukovića. Bavi se žongliranjem, što je počelo na poziv centra Suncokret. Poznata je njezina Roly Poly lutka, zibalice kojom se služi na cirkuskim nastupima. Riječ je o kostimu načinjenom od metala, poliestera i 120 kg utega čelične sačme u kojem se ljulja i prevrće, ali nikad ne dotakne pod. Autorica je slikovnice Starac dugačka brka (pohvala dječjeg žirija na natječaju Ovca u kutiji 2005. godine) te dviju pjesničkih zbirka: Kako misli jure jednog malog Jure i Što sve koju je sama i ilustrirala. Osim što piše, ilustrira svoja i tuđa književna djela (od tuđih Dr. Crveni nos autorice Jelene Pervan i Arku od slova Aljoše Vukovića).

izgovorenim ružnim i lijepim riječima. Svi ovdje navedeni pobjeguni imaju nešto zajedničko. Ako ništa drugo, onda strah pred onim pred kime bježe. Jedino isprike nemaju pravo na bijeg. One bi morale, figurativno govoreći, ostati hrabre i suočiti se. Na taj način Nikolina Manojlović Vračar izriče misao vodilju koja će putovati kroz zbirku: glagoli nisu samo vrsta riječi u hrvatskome jeziku, već oni imaju dublji i maštoviti, malone subverzivni i često opasni potencijal, ovisno koje su im riječi u društvu. Vrlo je to ozbiljna poruka. Važno je s kime se družiš, jer to mijenja i tebe – vrijedi za ljude, ali ne samo za ljude. Drugim riječima, Nikolina Manojlović Vračar tom pjesmom (a i cijelom zbirkom) poručuje djetetu čitatelju da je široka i duboka moć jezika; da je jezik živ organizam koji iznenađuje, mijenja se čitatelju pred očima, skriva i razotkriva značenja, povezuje ih i izaziva misli, upire prstom u nešto što ponekad uopće ne bismo zamijetili.

A što se još daje zamijetiti? Primjerice, isti glagol može prikazati mnogobrojne različite radnje:

Od jada drhti brada,/ Na sto muka drhti ruka./ Glas drhti s mnogo treme,/ Drhti kolač s puno kreme. (Što sve drhti)

Ističe se šaljiv i koncizan način autoričina pridruživanja glagola onome što se želi izreći. Ono što je rečeno, iskustveno je blisko djetetu, pa se lakše može predočiti značenje napisanog teksta i lakše usvojiti riječi za daljnju životnu uporabu:

Gnjavi dlaka dok pliva u tanjuru,/ Gnjavi žvaka zalijepljena/ Na turu// Gnjavi glazba koju/ Uho ne voli,/ Zub gnjavi kada zaboli.// Dok zuje oko uha,/ Gnjave komarac/ I prijateljica mu muha.// Gnjavi gumb/ Kad neće u rupicu,/ I igla dok izmiče koncu.// Papar gnjavi kad zaluta u nosu/ I češalj koji nateže kosu.// Sladoled i nos/ Gnjave kada cure,/ Gnjave ljudi koji se dure. (Što sve gnjavi)

Glagoli su, kako je rečeno, poredani abecedno, od slova B, doduše drugog slova naše abecede, pa sve do Ž. Izriču se kao radnje u okolini i prirodi na koje mi ne utječemo:

Buči – Igra buči na igralištu,/ Snižjenja i prilike na sajmištu.// Lavina u Alpama buči/ Televizor i radio u kući.

Cijedi se – Sokovi,/ Sline,/ Suze/ I slavine...

Nagriza – Hrđa nagriza metale,/ Karijes zube,/ Sol nagriza ranu,/ Radost misli grube.

Radnje koje sami činimo ili na njih utječemo:

Gricka – Nervoza gricka nokte,/ Crv gricka gredu,/ Štene gricka papuču, Ploča gricka kedu.

Pere – Da se zdravlje ne naduri/ Peru se čaše i tanjuri,/ Zubi, ruke, rukavice,/ Kosa, noge, nogavice./ Kelj, salata i jabuka/ I još jednom svaka ruka...

Popravlja – Sol popravlja varivo,/ Građevinar kuću,/ Urednik štivo,/ Postolar obuću.

Osjećaji i/ili taktilni podražaji i osjeti:

Bode – Bode vilica,/ Nož, žica,/ Pribadača,/ ZihERICA...

Boli – Trbuh boli kad je jadan,/ usamljen, bez hrane./ Al više od trbuha/ Bole razne rane...

Pada – Fasada padaaaaaaaaaa!!!/ U centru grada/ I mrkli mrak na oči/ Kad mobitel u more skoči...

Žulja – Zgužvana čarapa/ U tenisici/ Pretrpana vrećica/ u ruci.

Vidimo da se sve to ne događa samo pojedincu, već svima, i da je zbivanje svuda oko nas i u svim ljudima. Pobuđuje se prisjećanje slika i sjećanja iz života. Poput Proustovog kolačića Madeleine koji priziva najljepša sjećanja svojim okusom i mirisom, tako i čitatelj ili slušatelj tih stihova stvara slike, promišlja o njima, zamišlja situacije, neke stvarne, a neke ne. Stihovi upućuju da se osvrnemo oko sebe i doživljavamo svijet, osjetimo ga, mirišemo ga, u svoj njegovoj smo punini i šarolikosti. Izgleda da glagoli mogu mnogo, ne oviseći nužno o drugim riječima. Oni su nam sami dovoljni kao poticaj na stvaralaštvo, na stvaranje junaka priče i okoliša koji ih okružuje. U knjizi se pozornost usmjerava na šezdeset glagola, a svaki od njih opet pobuđuje promišljanje o krugu doživljaja, poput krugova koje stvaraju kamenčići bačeni na površinu vode.

Nikolina Manojlović Vračar služi se razgovornim jezikom i kolokvijalizmima u stihovima:

Bode vilica,/ Nož, žica,/ Pribadača,/ Ziherica./ Iгла, šilo,/ Čačkalica,/ Sve što krasi/ Kakva špica. (Što sve bode); Djed cvili da bi na pivce,/ Sestra, da joj idem na živce,/ Brat, da mu idem na nerve. (Što sve cvili); Gnjavi dlaka dok pliva u tanjuru,/ Gnjavi žvaka zalijepljena/ Na turu. (Što sve gnjavi); Padaju zvijezde da ispune želje/ I teške riječi kad se bez veze melje. (Što sve pada); Pijani gušteri,/ Nasmijani frižideri. (Što sve postoji); U lošoj banci lova,/ Roštilj propada bez žara. (Što sve propada); S centrifugom/ U visine/ Poskakale su/ Vešmašine. (Što sve skače)

Figure misli

Antiteza

Ljeti malo više hlada,/ Zimi, da je sunca više (...) U galami da je više mira,/ U tišini, da nam netko svira. (Što sve nedostaje)

Ponavljanje korijena riječi

I postaju/ Divovi divovski,/ Divota! (Što sve zadivljuje)

Usporedba

Struji stvarno svašta:/ Ljubav kao rijeka./ Znanje kao more,/ Vjetar kao mašta. (Što sve struji); Svijetli ono,/ Za čim se okrećemo/ Kao suncokreti za/ Suncem. (Što sve svijetli); A na kraju sata/ Nježno k'o sonata. (Što sve zvrnda)

Figure dikcije

Aliteracija

Zvonko odjekuje/ Zvonjava/ Zvonika (Što sve odjekuje); Sluzavo slinjenje/ Žene ili muža (Što sve slini)

Anadiploza

Hm!/ Gmiže, gmiže/ ...Gmiže...vručina! (Što sve gmiže)

Anafora

Mreška se lice moje bake,/ Mreška se i djedovo lice. (Što se sve mreška); Održavaju se govori i parade,/ Održavaju se brkovi, frizure i brade. (Što se sve održava); Gnjava dlaka dok pliva u tanjuru/ Gnjava žvaka zalijepljena na turu. (Što se gnjava); Nekom biti svoj na svome,/ Nekom mašta, igra, sreća (Što se nedostaje); Roje se ose,/ Roje se pčele,/ Roje se misli/ Crne i bijele. (Što se sve roji)

Asonanca

Plovi plovak,/ Mornar plovi,/ Ribar koji/ Ribu lovi. (Što se plovi)

Epifora

More se mreška,/ Čelo se mreška (Što se sve mreška); Strogo zvrnda zvono/ Za početak sata,/ A na kraju sata... (Što se zvrnda)

Onomatopeja

Na drugoj strani čeka/ Odjekuje Jeka, Jeka, Jeka, Jeka... (Što se odjekuje); Fasada padaaaaaaaaaaaaa!!!/ U centru grada. (Što se pada); Vrijeme, tika-taka,/ Nagriza baš sve. (Što se nagriza)

Sintaktičke figure

Asindeton

Hlad,/ Led,/ Sladoled,/ More,/ Rijeka,/ Južni pol,/ Hladan vjetar/ Trbuh gol./ Hladnjak,/ Beton,/ Ledenica,/ Pljusak,/ Snijeg,/ Smrzavica./ Hladan pogled,/ Hladan dan,/ Ispadaš iz igre – van! (Što se hladi); Bedastoće,/ Gluposti,/ Bijesne gliste,/ Komedije,/ Baleti,/ Drame,/ Opere i tragedije. (Što se sve izvodi); Dohvatiti,/ Obujmiti,/ Nadvisiti,/ Rasplamsati,/ Razrasti se,/ Raširiti,/ Na sve strane pojuriti,/ Razgranati se,/ Razgranati. (Što se sve grana)

Inverzija

Ne sumnja se uopće u to,/ Da luk oči grize ljuto.../ I nije uopće neka fora/ Da grist može ljubomora. (Što se grize)

Opkoračenje

Krošnjama vjetar/ Vijuga (Što se vijuga)

Figure riječi

Epitet

Zubate (ptice), pijani (gušteri), nasmijani (frižideri) (Što se postoji); neumoljiva (budilica), nježna (sonata), luda (muha), zatvoren (prozor) (Što se zvrnda)

Eufemizam

Kirurg tijelo popravlja (Što se popravlja)

Personifikacija

*Da se zdravlje ne naduri/ Peru se čaše i tanjuri... (Što se sve pere); More zove:/ Zaplivaj!/
Šuma zove:/ Prošetaj!/ Pjesma zove:/ Zapjevaj! (Što sve zove)*

Uočljivo je da sve navedene pjesničke figure, i drugi navedeni primjeri, zapravo imaju ulogu usmjeravanja pozornosti na jezični sloj koji se ističe u naslovu i podnaslovu zbirke. U tome je i dubinska njezina koherentnost, namjera Nikoline Manojlović Vračar da apostrofiranu vrstu riječi izdigne kao nešto što može biti jednako važno bilo kojoj drugoj tematici, manje ili više apstraktnoj. No, kad je riječ o apstrakciji, usmjerimo sada pozornost na pjesnikinjine ilustracije.

Ilustracije kao jezični ekvivalent

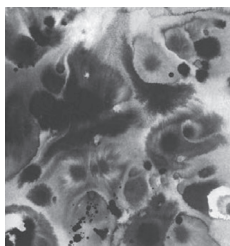
Ilustraciju treba vrjednovati i kao sredstvo koje potiče i produbljuje dječji smisao za estetiku te pridonosi razvoju dječjeg likovnog stvaralaštva. Da bi taj doprinos donio pomak u kvalitativnom smislu, potrebno je djetetu ponuditi likovno vrijedne ilustracije. (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011.)

U zbirci *Što sve svaka pjesma ima* pripadajuću crno-bijelu ilustraciju na susjednoj stranici koja jednostavnim potezima prikazuje glavnu temu pjesme, odnosno glagol – osim jedne pod nazivom *Što sve miruje*. Odgovor je ništa pa time dobivamo jasan i prazan list papira koji pripada toj pjesmi.

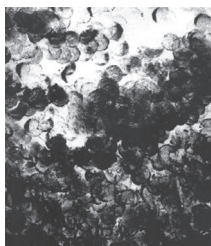
Ilustracije koje prate svaku pojedinu pjesmu približavaju nam vizualno svaki glagol na osebujan i prilično apstraktan, ali ujedno i jednostavan način. Naravno, postoje različita gledišta o lijepome. Ilustracija i tekst ulaze u bogate međudnose u kojima svaka strana dobiva nešto od onog drugog. (Batinić i Majhut, 2017.) Postoji hijerarhija u važnosti podataka u tekstu i u ilustraciji. Trenutak koji opisuje ilustracija zbroj je svih do tog trenutka dobivenih podataka u pripovjednom tekstu. (Batinić i Majhut, 2017.) Upravo to možemo vidjeti u ilustracijama u zbirci *Što sve*, gdje ilustracija sama po sebi nema eksplicitnoga smisla, ali nakon što pročitamo pjesmu, možemo vrlo lako povezati ilustraciju s pročitanim.

Što sve buči

Što sve bućka

Što sve dimi

Što sve gmiže

Što sve gmiže – Gmiže, gmiže.../ Gmaz gmiže!!!!/ Ma ne!/ Gmaz gmaže!!!/ Hm!/ Gmiže, gmiže...// Gmiže... vrućina!!/ Puž gmiže,/ Gmižu tuga i pomutnja,/ Crv gmiže,/ Gmižu dosada i slutnja.// Pravda gmiže,/ Ali stiže,/ Jezik gmiže kad/ Sladoled liže.// Pogledamo li bliže,/ I pjesma kraju gmiže.

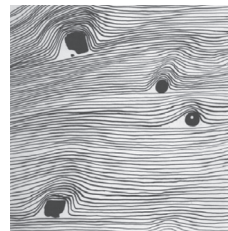
Što sve nestaje

Što sve raste

Što sve zvrnda

Što sve žulja

Vidimo da je ilustracija likovni prikaz glagola kako ga zamišlja umjetnica, no i vizualni zbroj čitave pjesme (Što sve gmiže), posebno doživljajnoga sloja. Kvalitetu i unutrašnju dinamiku glagola može se doživjeti vrlo apstraktnim, no sugestivnim crtežom. Iako ilustracije nisu u slikovnici (jer svaka pojedinačno naizgled nema korelaciju s drugom), ipak se mogu promatrati i kao konzistentna vizualna priča. Ostvarene su sve s jednakom duhovnom zaokupljenošću, a to je prikazati prirodu i neobično značenjsko bogatstvo jedne vrste riječi. Pri tome se autorica neprestano igra, služi se dosjetkama kako bi čitatelju dočarala određeni glagol, duhovitim rješenjima koje joj pruža tehnika flomastera i tuša na bijelom papiru. Apstraktni oblici pretvaraju se u posve konkretne u stapanju s tekстом, a isti ti likovni oblici i crte mogu značiti i nešto posve drugo ako tako odredi čitatelj koji nije prethodno pročitao ili čuo pjesmu na koju se dotični oblici odnose. Ilustracije zbirke, k tomu, imaju elemente nekoliko stilova: apstraktni prema čistoći crte, boje, oblika i tematskoj neodređenosti; minimalistički, koji odlikuje geometrijska pojavnost, preciznost, nemiješanje boja, jednostavnost i čistoća oblika i boje; monokromatski, s obzirom da se upotrebljava crna boja na bijelom papiru; kinestetički, jer se teži često tomu da se prikaže pokret. U pojedinim ilustracijama pjesama izgleda kao da se slika kreće, npr. kišne kapi padaju s papira ili dim isparava iz papira. Tako niz ilustracija za svaku pojedinu pjesmu postaje zapravo igrivi koncept na osnovi kojega se stihovi mogu pretvoriti u kreativnu radionicu s djecom (što autorica i čini od kada je zbirka objavljena); radionicu koja promovira slobodu izričaja i shvaćanja jezika kao igre i individualne slobode. Ovo je osobito važno ako znamo da se najčešće misli kako apstraktno slikarstvo nije primarno (čitaj: uopće) namijenjeno djeci.

Zaključak

Pjesništvo nadahnuto njim samim

Govoreći o razlici između tradicionalne i suvremene dječje poezije, kao uočljivo razlikovno obilježje može se navesti formalna strana pjesme. Staru poeziju do kraja Drugoga svjetskoga rata obilježava čvrsti oblik sa strogom pravilnošću metra i rime, dok je u modernijoj poeziji oblik znatno slobodniji. Zbog neujednačenosti metra u suvremenoj poeziji, ritam je postao življi i slobodniji te je mnogo bliži svakodnevnom govoru. Zbog uspostavljanja pravilnog metra i ritma u staroj poeziji, pjesme su bile sklonije inverzijama, dok su u suvremenoj poeziji, zbog odskakanja od stroge forme i pravilnosti, pjesme bliže jeziku djeteta. Stari pjesnici njegovali su narativnu strukturu pjesme, tj. pjesme su najčešće bile male priče u stihovima pa je epski karakter često bio naglašeniji od lirskoga. (Težak, 2006.) U suvremenoj poeziji ugođaj pjesme postao je vrlo važan, kao i igre riječima i *nonsens*, te su zbog toga pjesme suvremene dječje poezije bliže lirici, iako narativnost nije nestala. Još je jedna promjena u modernoj poeziji – otklon od didaktičizma kojemu je stara poezija bila vrlo sklona, zbog čega se često ističe da je stara dječja poezija bila primijenjena pedagogija. (Težak, 2006.) Suvremeno dječje pjesništvo slobodno je, maštovito, neopterećeno kako u idejama i temama tako i u jeziku, stilu i obliku. Profiliranje kritičkog pristupa dječjem pjesništvu može se uočiti u tri smjera: prvi je shvaćanje da je dječja poezija dio sveukupne poezije te da su glavni motivi dječji svijet i djetetu bliska ostvarenja, kao npr. obiteljski dom, sanjarenja, lektire, prva ljubavna treperenja i razočaranja i sl. Ta se poezija pojavljuje u različitim oblicima ovisno o dobnoj namjeni pa to mogu biti uspavanke, nonsensne pjesme ili pak složene strukture. U prvom pristupu važno je naglasiti da autori postavljaju granicu sezanja dječje poezije i pridaju veliku važnost dječjoj dobi. Drugi pristup shvaćanja dječje poezije govori da su dječje pjesme sve pjesme koje su pristupačne djeci. U tom pristupu struktura stiha, motivi, poetski izrazi i namjene nisu bitne, već je najvažnije uživanje u tekstu, što znači da to može biti bilo koja pjesma koju dijete smatra zanimljivom. I. Zalar (1991.) tvrdi da tako djetetu možemo ponuditi i Shakespeareovog Hamleta i uvrstiti ga u dječje igrokaze jer jednostavnost i jasan izraz ne mogu i ne smiju biti jedini kriteriji za dječju poeziju već moramo gledati i širi kontekst i metaforičnost konteksta. Treći pristup temelji se na teoriji da je dječja pjesma specifičan pogled na svijet koji se ne obraća djeci niti iscrpljuje sjećanje na vlastito djetinjstvo, već je stupanj osjećajnosti koji se opire artistskoj krajnosti. Danojlić (1976.) kaže da je to pjesma koja ne sudjeluje u našim pitanjima ni zabludama, pjesma koja je sklona besmislici objektivnog svijeta i udaljava se od svake subjektivnosti.

Teško je reći može li se bilo kojim od tih pristupa tumačiti zbirka Nikoline Manojlović Vračar. Autorica ostaje objektivna i jednostavna, shvaćajući da piše djeci, piše o njima bliskim motivima i njima bliskim događajima, dakle pristupačna je i drži se jednostavnosti pisanja i poimanja dječjega svijeta kao i dječjeg poimanja

svijeta. To je taj stupanj osjećajnosti koji ima za dijete, kao i razumijevanja njegovih doživljajnih mogućnosti. S druge strane osjeća se i osobno gledište prema životnim pojavama. Ponad svega, autorica ostaje u okviru onoga što želi prezentirati: važnosti glagola unutar jezičnih izražajnih mogućnosti. U tome smislu zbirka se ostvaruje kao autorski pjesnički habitus, ali i zanimljiv ostvaraj poetiziranja gramatičkog jezičnog bića koje uobičajeno nije u središtu zanimanja pjesnika. Može se reći: zbirka *Što sve* pripada suvremenoj dječjoj poeziji jer oplemenjuje, potiče na promišljanje, gradi osobnost čitatelja, odnosno ustrojena je kao suvremena zbirka pjesama u kojoj nema izravne poruke ni podučavanja. Istodobno, riječ je o zbirci koja na nesvjesnoj razini obogaćuje rječnik, ulijeva u čitatelja ljubav prema jeziku, daje osobit dignitet iznimno zanimljivoj vrsti riječi koja uslijed svoje razgranatosti i složenosti (posebice u jezičnim priručnicima) u školama i nije baš omiljena. Autorica, svjesna svega navedenog, prilagođava zbirku dječjem poimanju svijeta, poznatih im krugova ljudi, unutar njihova okvira znanja i razmišljanja. I sama nadahnuta jezikom, svjesna da iz njega proizlaze pojmovi i pjesničke slike, zapitkuje se o značenjskim dometima glagola. Izmjenjuju se stvarni i apstraktni motivi svijeta i dječjeg života, odnosno dječjeg poimanja svijeta, od osobnog i obiteljskog kruga do širih krugova koji su u međusobnoj interakciji, a također se tiču djeteta. Unatoč mnoštvu motiva, autorica ostaje svjesna da je tekst za djecu te nikad ne iskače iz okvira tih pojmova, koristeći jednostavne, ali stvarne životne motive, malo karikirajući stvarnost.

Umijeće uporabe jezika situacijski je fenomen koji katkada unosi promjene u sustav. (D. Zalar, 2002.) Autorica unosi duhovitost, maštu i originalnost u igru jezičnim sklopovima, stihovima, stilskim figurama, oblicima pjesama. Potiče na razmišljanje i uvlači čitatelja u svijet izazova odgonetavanja. Neobveznost, lucidnost, neočekivanost i lakoća bivanja osnovna su obilježja i ciljevi pisanja kao i čitanja ovakvih tekstova. Iako je napisana za predškolsku i ranu školsku dob (prema tomu kojom se paletom likova služi), zanimljiva je za čitanje svim uzrastima. Svaka pojedina pjesma rasplamsava maštu, a ilustracija nam je poput poticaja ili potkrjepljenja pročitane teksta, izlazi iz pokreta, iz misli, iz riječi i sve zajedno čini cjelinu, daje pjesmi smisao.

Rekosmo da je jezik pjesama Nikoline Manojlović Vračar živ i razgovorljiv. Blizak je svakodnevnomu govoru – konverzijski poetski jezik. Tomu odgovara i kombinacija različitih vrsta rima u jednoj pjesmi. Pojavljuje se unakrsna, parna, nagomilana, isprekidana rima. Postoje i primjeri rimovanja riječi u sredini stiha. Pjesme su, također u duhu slobode jezičnoga izražavanja, napisane u trostisima, četverostisima, oktavama, sestinama.

Zbirka o glagolima *Što sve* među je najljepše dizajniranim knjigama poezije za djecu u Hrvatskoj. Originalnošću, inovativnošću i kreativnošću, posebice u pristupu jeziku, zamjetna je pojava unutar nacionalnoga korpusa.

Literatura

- Bagić, K., 2010., Jezični ludizam, Vijenac, novine Matice hrvatske za književnost, umjetnost i znanost, br. 426.
- Balić-Šimrak, A., Narančić Kovač, S., 2011., Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama, Dijete, vrtić, obitelj; Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, god. 17., br. 66, str. 10. – 12.
- Crnković, M., Težak, D., 2002., Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine, Zagreb, Znanje
- Čudina-Obradović, M., 2014., Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja. Zagreb, Golden marketing i Tehnička knjiga
- Čužić, T., 2016., Funkcionalni stilovi u pravopisnome kontekstu (tekstu). Rasprave; Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, god. 42, br. 2., str. 353. – 378.
- Danojlić, M., 1976., Naivna pjesma – ogledi o dečjoj književnosti, Beograd, Nolit
- Majhut, B., Batinić, Š., 2017., Hrvatska slikovnica do 1945, Zagreb, Hrvatski školski muzej
- Manojlović Vračar, N., 2016., Što sve, Zagreb, Mala zvona
- Silić, J., 2006., Funkcionalni stilovi standardnoga jezika, Zagreb, Disput
- Težak, D., 2006., Vitez i Kušan – začetnici moderne hrvatske dječje književnosti, Metodika, god. 7., br. 3., str. 279. – 288.
- Tončić, D., 2015., Razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika u govoru i pismu, Disertacija Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Puli
- Zalar, I., 2008., Antologija hrvatske dječje poezije, Zagreb, Školska knjiga
- Zalar, I., 1991., Pregled hrvatske dječje poezije, Zagreb, Školska knjiga
- Zalar, D., 2002., Poezija u zrcalu nastave, Zagreb, Mozaik knjiga

Sažetak

Diana Zalar, Paula Dunder, Učiteljski fakultet u Zagrebu
UDK 81'38, pregledni rad
primljen 10. ožujka 2020., prihvaćen za tisak 29. ožujka 2020.

Verb as Poetic and Artistic Inspiration

The paper analyzes the expressiveness of the use of verbs, playing with encyclopaedic entries, positioning of a particular part of speech into the focus of poetic and artistic thematization in the poetic language of the contemporary poet and painter Nikolina Manojlović Vračar, in particular in her collection *Što sve, Ilustrirana enciklopedija glagola [All the Things, An Illustrated Encyclopaedia of Verbs]* (Mala zvona, Zagreb, 2018.). Through the method of analysis of the artistic text on its semantic (literal and figurative) level and of illustrations as an inseparable part of the language expression, we draw conclusions about the syntagmatic and visual role of the collection conception in directing the attention to the importance and wealth of verbs as a part of speech. The fact that this collection is primarily intended for children raises special attention because grammatical contents have been traditionally unpopular among the target population.

Key words: poetry for children, collection *Što sve [All the Things]*, expressiveness of verb usage

PITANJA I ODGOVORI

SINOD ILI SINODA?

itateljica S. G. postavila nam je pitanje o imenicama *sinod* i *sinoda*, je li riječ o dvjema imenicama ili različitim oblicima iste imenice. Naime, u Školskom rječniku hrvatskoga jezika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2012. na stranici 698. natuknica je *sinod* koja znači ‘crkveni sabor’. U Rječniku hrvatskoga jezika Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža iz 2000. imenica *sinod* u muškom je rodu i *sinoda* u ženskom rodu. Te se dvije imenice značenjski razlikuju.

Sinod je imenica muškoga roda koja znači: ‘pravos vijeće duhovnika i svjetovnjaka koje upravlja autokefalnom crkvom’, npr. sveti arhijerejski ~. *Sinoda* je u navedenom rječniku imenica ženskoga roda koja znači: ‘1. kat sastanak biskupa i svećenika, npr. dijecezanska ~ 2. protest vijeće duhovnih i svjetovnih osoba’ (str. 1124.). Mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije Leksikografskoga zavoda isto tako razlikuje naziv pravoslavnoga *sinoda* od katoličke *sinode*: ‘U pravoslavlju sinoda ima posebno značenje (→ sinod). U protestantizmu je sastav i djelokrug sinode veoma različiti. Sastavljena je od duhovnih i svjetovnih predstavnika, a može biti mjesna, okružna, pokrajinska i zemaljska (generalna)’ (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56148). U tom izdanju natuknica *sinod* u muškom rodu znači: ‘sinod (grč. *σύνδος*: ‘sabor, vijeće, skupština’), u pravoslavlju, naziv za različite crkvene sabore na kojima se rješavaju vjerska i crkvenoorganizacijska pitanja (→ *sinoda*). *Sinod* bira patrijarhe i episkope te ustanovljuje episkopije, on je vrhovno zakonodavno i izvršno tijelo pravoslavnih crkava. To je crkveno tijelo iznad patrijarha koji se mora pokoriti zaključcima sinoda. U Ru-

skoj pravoslavnoj crkvi sinod je bio vrhovno upravno tijelo podložno svjetovnoj vlasti (Sveti sinod).’ (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56147). Isto je ili slično u enciklopediji Proleksis (http://proleksis.lzmk.hr/) i u Općem religijskom leksikonu Leksikografskoga zavoda ‘Miroslav Krleža’ (sinod, str. 865. – 866.; sinoda, str. 866.). U Anićevo Rječniku hrvatskoga jezika iz 1998. *sinod* i *sinoda* rodovske su inačice s istim značenjem: ‘sinod m (sinoda ž) u kršćanskim crkvama sabor, zasjedanje dostojanstvenika’ (str. 1052.). U Hrvatskom enciklopedijskom rječniku Novoga Libera i Jutarnjega lista iz 2002. i 2004. susrećemo: ‘sinod m (sinoda ž) 1. *kršč.* zasjedanje dostojanstvenika, sabor 2. a. *pravosl.* administrativno arhijerejsko vijeće koje upravlja autokefalnom crkvom [Sveti arhijerejski sinod] b. *kat.* sastanak svećenika jedne biskupije na kojem se vijeća o stvarima crkve, o pitanjima vjere i ćudoređa [biskupska sinoda]’ (str. 15. – 16.). Sastavljači rječnika u definiciji uz pomoć odrednica (*kršč.*, *pravosl.*, *kat.*) pojašnjavaju razliku, što znači naziv u širem, općem kršćanskom smislu, a što znači u užem smislu u pravoslavlju i katoličanstvu.

Jeronim Šetka u crkvenom nazivoslovnim rječniku reprintnoga izdanja iz 1976. navodi: ‘Sinod(a) m (ž) kod katolika: sastanak na kojem su sabrani svećenici jedne biskupije s biskupom na čelu, ili sami biskupi, da vijećaju o crkv. stvarima (usp. npr. kn. 54. V. sabor). Kod pravoslavnih: administrativno arhijerejsko vijeće za upravu odnosno autokefalne crkve (Sv. sinod).’ (str. 275.)

U Malom religijskom rječniku Adalberta Rebića iz 2006. susrećemo naziv u ženskom rodu: ‘sinoda (grč. *synodas*: skupina, sabor, sastanak), 1. u katolika sastanak na kojem su sabrani svećenici jedne biskupije s biskupom na čelu, ili sami biskupi, da vijećaju